ЗАСТАНИ И ПОСЛУШАЈ

Нико не смије бити искључен

ПИШЕ: ИСКРА ТАФРО

У оквиру пројекта "Изградимо заговарачку платформу за социјалну укљученост - Застани и послушај", који имплементирају Фондација за социјално укључивање у БиХ (ФСУ у БиХ) и Иницијатива за бољу и хуманију инклузију (ИБХИ) уз подршку Европске уније и УНИЦЕФ-а, иницирају се и експертски припремају нацрти Стратегија социјалног укључивања ФБиХ, РС и БД БиХ. Ради се о круни дугогодишњег истраживања и борбе за социјално укључивање маргинализованих, заступање њихових интереса и учешће у развоју социјалних политика БиХ. Усвајање документа би представљало значајан корак на путу смањења сиромаштва и социјалне инклузије.

Потреба за унапређењем инклузије рањивих група један је и од приоритета Мишљења Европске комисије (ЕК) о захтјеву Босне и Херцеговине за чланство у Европској унији објављених у мају 2019. као и потреба за усклађивањем бх. закона и прописа у складу са ЕУ стандардима, посебно поглављем 19. "Социјална политика и запошљавање" правне стечевине Европске уније.

Фондација за социјално укључивање у БиХ (ФСУ у БиХ) и Иницијатива за бољу и хуманију инклузију (ИБХИ) у припреми стратегија социјалног укључивања чије усвајање би представљало значајан корак ка смањењу сиромаштва и унапређењу социјалне инклузије

Маида Фетахагић, експерт за Стратегију социјалног укључивања Федерације БиХ

Нацрт Стратегије социјалног укључивања ФБиХ припрема Маида Фетахагић. О изазовима с којима се сусреће и значају усвајања документа за маргинализоване групе и бх друштво у цјелини, социјалном предузетништву и одрживом развоју, каже:

"Највећи изазов је ускладити документе са законским оквиром. Конкретно, са Законом о развојном планирању и управљању развојем са пратећим документима и уредбама о начину израде, праћења, евалуације, усклађивање са прописаном методологијом, и са Стратегијом развоја Федерације чији је радни нацрт 2021-2027. у јавној расправи, јер је социјална укљученост врста секторске стратегије у односу на интегрирану стратегију развоја ФБиХ. Истовремено, ту је и изазов како повезати стратегију социјалног укључивања са Агендом 2030 и одрживим циљевима развоја, коју је БиХ потписала. Све су то документи прожети заједничким концептом - нико не смије бити искључен. Ради се о концепту елиминације мултидимензионалних узрока сиромаштва, неједнакости, дискриминације, мањинских група, рањивости, маргинализованих група посебно укључујући дјецу, жене, националне мањине, особе са инвалидитетом, особе треће животне доби итд. У фокусу наших стратегија су маргинализоване групе. Један од начина укључивања је промоција социјалног предузетништва, од законског оквира до практичног рада. Предузетништво је алат активације и надиректније се може повезати са циљевима одрживог развоја односно како постићи свијет без сиромаштва, глади, радну равноправност, достојан рад, економски раст и смањење неједнакости. Концепт значи и смањење последица природних катастрофа посебно у ванредним ситуацијама у области јавног здравства. Долазим до највећег изазова - како урадити стратегију у периоду пост COVID-19 пандемије и глобалне процјене свести на оно што се дешава код нас. Због предвиђања о смањену БДП-а, раст незапослених и сиромаштва, смањење прихода, очигледно је да ће социјална укљученост бити више него икада потребна".

У времену пуном неизвјесности стратегије социјалног укључивања, које дотичу начине превазилажења маргина у којима људи живе, морају дати оптимизам људима, да размишљају на начин да ће се неке фазе превазићи и бити боље супра. Стратегије ће заштрати пут за даље, у овом случају до 2027. Идемо према циљевима одрживог развоја. Ово је изванредна прилика да се направи реформа и искорак

Усвајањем стратегија социјалног укључивања друштво добија одрживост развоја у најширем смислу, укључујући све аспекте - економски, социјални, друштвени, околишни итд. Економски и социјални развој морају се узајамно подржавати, у супротном су неодрживи, а то потврђују концепт хуманог развоја, теорије и искуства земаља.

"Реализацијом имплементације стратегије добијамо развој са људским ликом. Друштво добија проактивне ученике у развоју, самим тиме смањење инвестиција које се доживљавају као трошак, улагање у људе. Такав приступ развоју желимо промовирати, издвајање и улагање у људе као основне актере и циљ развоја, хуман и пристојан стандард живота а не профит или пуки економски раст. Влада ФБиХ овим добија врло прагматичан алат у управљању развојем, правац у којем треба ићи и усмјерити приоритете. Правимо један корак ка ЕУ, истовремено и приступ фондовима који траже стратешки документ", додаје Маида Фетахагић.

Захваљујући стратегијама социјалног укључивања рањиве категорије друштва ће се помјерити са маргине, укључити у живот, добити на властитој самореализацији и личном идентитету. Активацијом и укљученошћу - живот достојан човјека. Обзиром на државно уређење и слојевите надлежности, уједно и разлога малог броја стратегија на државном нивоу, договорена је реализација три документа који ће у коначници постати јединствени. Тим активно сарађује са представницима државних институција, првенствено са Федералним заводом за програмирање развоја ФБиХ и уредом за европске интеграције Владе ФБиХ, који су канал за комплетни пакет који БиХ мора испунити. Структура документа ће у првом дијелу подразумијевати контекст израде попут повезнице са Агендом 2030, одрживим циљевима развоја, утјецајем COVID-19 пандемије и превенцијом ризика од катастрофа и болести, док ће се стратешки дио односити на ситуационе анализе посебне за фокус групе: дјеца, млади, сиромаштво, особе 65+, особе са инвалидитетом, систем социјалне заштите, цивилно друштво и мањине.

Жарко Папић, тим лидер за израду нацрта Стратегија социјалног укључивања ФБиХ, РС и БД БиХ

На челу тима за израду стратегија је Жарко Папић. Наглашава како је социјално укључивање процес у којем сиромашни и социјално искључени добијају могућност и средства за достојанствен живот: "Систем социјалне заштите у БиХ је нерационалан, неефикасан и потпуно пасиван. Социјално укључивање је други концепт гдје се, од пасивног система социјалне заштите, иде ка активном систему социјалног укључивања, гдје су све маргинализоване групе у центру. Социјално укључити некога значи обезбиједити једнаке могућности, укључење у рад, друштвени живот и све друго. Уколико сте примјерице особа са инвалидитетом, поента није у примитку новчане накнаде или ортопедског помагала. У садашњим промјенивим условима услед пандемије COVID-19, тема постаје драматично озбиљна. Уколико се приступ не промијени, социјални проблеми ће расти и не постоје будући који ће моћи издржати притисак социјалних потреба све већег дијела становништва. Зато је социјално укључивање важно".

Уколико се приступ не промијени, социјални проблеми ће расти и не постоје будући који ће моћи издржати притисак социјалних потреба све већег дијела становништва. Зато је социјално укључивање важно

Љубо Лепир, експерт за Стратегију социјалног укључивања Републике Српске

Љубо Лепир, експерт за израду Стратегије социјалног укључивања РС истиче како се ради о значајним корацима у правцу унапређења квалитете живота чланова маргинализованих група и креирању ефикаснијег система социјалног дјеловања: "Ефикасније значи рационалније. С аспекта корисника Стратегија ће дати конкретне механизме за побољшање живота, а са аспекта система функционалност јер подразумијева механизме како да нешто функционише у системима јавног дјеловања путем подршке маргинализованим групама, чак и уштеда материјалних средстава, иначе увијек ограничених у буџетима влада и надлежних институција за ове потребе.

Покушао сам покренути за нијансу другачији приступ од остатка тима. Стратегија у старту подразумијева да се визура проблема, њиховог уочавања и предлагање механизама треба гледати из аспекта корисника. Тако су постављени циљеви, а да се остваре потребно је препознати механизме попут већ препознатих унапређења система социјалне заштите, питања буџета, дјеловања корисничке популације. Нпр. колеге у Зеници из Министарства здравља и социјалне заштите су навели приоритет израде стратегије унапређења система социјалне заштите, што је код нас механизам путем којег ће се остварити кључни циљ - квалитет живота. Ради се сасвим другачијем погледу, наспрам класичног административног приступа помоћу којег можемо видјети како да боље функционише систем и гдје је корисник резултат доброг функционисања система. БиХ ће усвајањем добити документ који у процесу ЕУ интеграција мора израдити. Стручна и научна јавност ће профитирати јер се ради о првом интегралном документу који обухвата све принципе који су пред институцијама БиХ у процесу придруживања".

Ако Стратегије буду прихваћене од стране институција, бит ће то вишеструки искорак. У интересу корисника, први документ који у фокус ставља интегрални приступ са аспекта стања које је и прије короне било недефинисано. Појединачне стратегије су парцијално говориле о проблемима, а социјално укључивање није препознато као проблем нашег друштва. Рањиве категорије друштва ће добити први стратешки документ гдје су субјект дјеловања и промјена, а не објект. Као такав утицаће на креирање политика, што значи препознавање у различитим извршним документима-законима, подзаконским актима, креирању буџета

Наташа Стевановић, експерт за Стратегију социјалног укључивања Брчко дистрикта БиХ

У тиму за израду Стратегија социјалног укључивања је дугогодишња државна службеница Наташа Стевановић, шефица Одјељења за социјалну заштиту Владе Брчко дистрикта БиХ. Подцртава да је највећи значај израде документа у окретању политика према онима којима заиста требају, те да је дошло вријеме схватања да се усвојене одлуке морају примјењивати: "Многе обавезе које су наше политике потписале су доста неспроводиве. Брчко дистрикт је засебна цјелина така каква јесте, са својим законима и буџетом, те је крајње неумјесно да се не спроведу законске одредбе из одређених закона. Што се одредби тиче, стратегије су максимално актуелне. До сада смо имали развојну стратегију, актуелну до 2020/21. и у њој се само декларативно навело каква је ситуација и како би се требало поступати, ништа конкретно у правцу социјалог укључивања. Слиједом догађаја и обавезама које имамо са ратификованим документима, од 2017. се много више улаже у имплементацију и креирање развојне стратегије, гдје се социјално укључивање намеће као један од битних фактора. Одабрана сам за члана оперативног тима Одбора за развој стратегије 2021-2027. и текстуално сам навела шта је срж за наредни период, а у коначници све зависи од оних који буду усвајали Стратегију. Помаци постоје и ништа од приоритета није неспроводиво. Посебно мјесто заузимају дјеца, у свим нивоима, образовање, породична заштита, приоритети који се везују за побољшање живота породица. Такође особе старије животне доби. Брчко нема пензијско и инвалидско осигурање попут ентитета, за наше пензионере су одређени фондови пензијског и инвалидског осигурања, па је теже пратити пензиону политику. Ту су и стамбене и политике запошљавања, те остали сегменти који подразумијевају укљученост становника у политике. Потребно је промијенити свијест доносиоцима одлука, то је једини исправан пут, уједно и онај ка ЕУ. ФСУ у БиХ и ИБХИ су продужене руке у смислу свега онога што је могуће и реално креирати за напредак бх друштва и самог Брчко дистрикта. Изузетна ми је част сарађивати на изради нацрта стратегија. Људи са знањем, умијећем да нас окупе на једном мјесту и усмјере за креирање бољег бх друштва".

Израда стратегија је велики изазов, посебно зато што треба осмислити спроводиве циљеве, приоритете и мјере. Дакле, стратегије које неће остати пуко слово на папиру

Фахрудин Мемић, експерт за статистику

Прикупљање статистичких података велики је изазов за припрему стратегија социјалног укључивања, с једне стране због неуједначених критерија, с друге због великог броја параметара битних са аспекта корисника а који уопште не постоје у статистичким извјештајима. Фахрудин Мемић наводи да је за промјену нужно да друштвене статистике постану приоритет наспрам економских: "Имамо три статистичке институције, са три нивоа података на три различита мјеста, у различитим форматима. Затим ту је и непостојање одговарајућих извора података, тако да се морају користити анкетна истраживања и она која не постоје у регистрима. Нпр. у корона кризи проблеми код анкетних истраживања настају јер тимови не могу ићи на терен. Прелазак на телефонско анкетирање би значио добар будући план. Проблеми које наводим не односе се само на БиХ, слично је и у земљама региона али се опет развијају нешто брже од нас. То можемо гледати као позитиван аспект, уградити се и опредијелити за регионалну сарадњу у сврху напретка. У погледу маргинализованих група проблем су извори података, један дио се уопште не прати па је потребно комбиновати експертска знања са статистичким подацима".

Основни проблем је незапосленост младих, самим тиме одлазак великог броја у иностранство у потрази за бољим животом. Иако индикатори упућују на благо побољшање у односу на протекле три године, претпоставка је да су одласци разлог побољшања. По својим приманљива већина особа треће доби је на прагу сиромаштва које би се знатно повећало без континуитета исплате пензија. Подаци за особе са инвалидитетом су неуједначени и непотпуни, недостају регистри и истраживања. Друштво нема развијену свијест да маргинализоване групе не значе удар на буџет.

"Мој став је да су у БиХ сви грађани, у некој димензији, социјално искључени. Осјећам да својим ангажманом, скупа са тимом, допринесом бољем властитом животу, животу своје породице пријатеља и шире. То је обавеза коју сви имамо. Постоји огроман капацитет да помогнемо једни другима и можемо остварити позитиван ефект на наш животни стандард само уколико се активирамо путем позитивног друштвеног ангажмана, и према својој земљи и према региону", закључио је Мемић.

Овај чланак произведен је уз финансијску подршку Европске уније. Садржај чланка искључива је одговорност Фондације за социјално укључивање у БиХ и Иницијативе за бољу и хуманију инклузију и не представља нужно стајалиште Европске уније

Овај пројекат finansira Evropska unija